Tekoälyavusteinenluonnos

Erkanevatko nuoret miehet ja naiset?

Sukupuolierot poliittisissa asenteissa Euroopassa 2002–2024

LUONNOS | 2026

Erkanevatko nuoret miehet ja naiset? Sukupuolierot poliittisissa asenteissa Euroopassa 2002–2024

Kirjoittajat

[Vastuullinen tutkija], [oppiarvo], [virka-asema]
[Organisaatio]
[etunimi.sukunimi@organisaatio.fi]

Teksti, analyysit ja taitto on laadittu tekoälyavusteisesti (Claude Code). Vastuullinen tutkija tarkistaa sisällön ennen julkaisua.

© Kirjoittajat 2026

Luonnos – ei vertaisarvioitu eikä julkaistu.

Aineistot: European Social Survey (ESS) kierrokset 1–11, General Social Survey (GSS).

Taitto: Scribus 1.6.7, scribus-mcp-palvelin tekoälyagentin ohjaamana. Kirjasimet: Lato, Roboto Condensed.

Tiivistelmä

Julkisessa keskustelussa on esitetty, että nuorten miesten ja naisten poliittiset asenteet erkanevat: miehet muuttuisivat konservatiivisemmiksi ja naiset liberaalimmiksi (Burn-Murdoch, 2024). Testaamme väitettä Euroopan sosiaalitutkimuksen (ESS) kierroksilla 1–11 (2002–2024) 16 maassa, jotka ovat olleet mukana vähintään kymmenellä kierroksella, sekä yhdysvaltalaisella General Social Surveylla (GSS). 18–29-vuotiaiden naisten ja miesten ero vasemmisto–oikeisto-asteikolla (0–10) kasvoi −0,25 pisteestä −0,63 pisteeseen. Ero kasvoi myös maahanmuuttoasenteissa. Erkaneminen johtuu kuitenkin pääosin siitä, että nuoret naiset siirtyivät vasemmalle (−0,14 pistettä vuosikymmenessä). Nuorten miesten keskiarvo ei muuttunut tilastollisesti merkitsevästi (0,03). Seksuaalivähemmistöjen oikeuksissa sukupuolet ovat päinvastoin lähentyneet, kun miesten asenteet ovat liberalisoituneet naisia nopeammin. Maiden välillä on suuria eroja: erkaneminen on voimakkainta Ruotsissa ja Suomessa, ja muutamassa maassa ero on pienentynyt.

Tarkistimme tuloksen Sortheixin ym. (2026) ehdottamalla monimuuttujaisella *sukupuolityypillisyyden* mittarilla. Nuorten arvoprofiilit eivät erkane: sekä nuorten miesten että naisten arvot ovat muuttuneet vähemmän miehille tyypillisiksi, ja ero on hieman kaventunut. Myöskään neljän asenteen yhteisprofiilissa ero ei ole kasvanut. Maiden välillä tasa-arvoisempien maiden nuoret sekä miehet että naiset sijoittuvat vasemmalle, naiset enemmän. Väite pitää siis paikkansa sukupuolten välisen eron kasvuna *poliittisessa itseidentifikaatiossa*, mutta ei kuvauksena, jossa nuoret miehet yleisesti siirtyisivät oikealle tai nuorten sukupuolten arvot erkanisivat.

Alkusanat

Tämä luonnos syntyi demonstraationa siitä, miten tekoälyagentti voi tukea tutkimuksen eri vaiheita: kirjallisuushakua, hypoteesien muotoilua, analyysia, kirjoittamista ja lopulta julkaisun taittoa. Analyysit on ajettu avoimilla kyselyaineistoilla, ja tekstin luvut lasketaan suoraan tulostiedostosta.

Tekoälyn käyttö ja tehdyt valinnat on kuvattu liitteissä C ja D. Luonnosta ei ole vertaisarvioitu. Sen johtopäätöksiä ei pidä käyttää ennen kuin vastuullinen tutkija on tarkistanut tekstin, lähteet ja tulkinnat.

[Paikka ja päivämäärä]

[Vastuullinen tutkija]

Sisällys

Alkusanat 4

1 Johdanto 6

2 Aiempi tutkimus 7

2.1 Perinteisestä modernista sukupuolierosta 7

2.2 Kohortit ja sukupolvet 7

2.3 Uusin näyttö nuorista 7

2.4 Tasa-arvoparadoksi ja sukupuolityypillisyys 8

2.5 Selitysmekanismit 8

3 Hypoteesit 9

4 Aineisto ja menetelmät 10

4.1 Aineistot 10

4.2 Muuttujat 10

4.3 Menetelmät 10

5 Tulokset 12

5.1 Sukupuoliero kasvaa vasemmisto–oikeisto-asteikolla (H1, H3) 12

5.2 Erkaneminen johtuu pääosin naisista (H2) 12

5.3 Ulottuvuudet eroavat (H4) 12

5.4 Maiden väliset erot 13

5.5 Suomi 14

5.6 Monimuuttujainen tarkastelu: sukupuolityypillisyys (K1) 14

5.7 Alueet ja maan tasa-arvo (K2) 15

5.8 Vertailu: Yhdysvallat 17

6 Pohdinta 18

6.1 Rajoitukset 18

7 Johtopäätökset 19

Lähteet 20

Liite A: Tekninen dokumentaatio 22

A.1 Aineistotiedostot 22

A.2 Muuttujien käsittely 22

A.3 Otoskoot ja puuttuvuus 22

A.4 Herkkyystarkastelut 22

A.5 Toistettavuus 22

Liite B: Kirjallisuushaku 25

Liite C: Tekoälyn käyttö ja päättelyn dokumentointi 26

Liite D: TENKin tekoälysuosituksen huomioiminen 27

1 Johdanto

Vuonna 2024 laajasti levinnyt Financial Timesin analyysi esitti, että Etelä-Koreassa, Yhdysvalloissa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa nuorten naisten ja miesten ideologinen ero on kasvanut nopeasti (Burn-Murdoch, 2024). Väitteestä on tullut osa yleistä keskustelua sukupolvien ja sukupuolten polarisaatiosta. Vertaisarvioitu tutkimus on kuitenkin vasta alkanut testata sitä järjestelmällisesti, ja tulokset ovat ristiriitaisia (Campbell & Cowper-Coles, 2025; Milosav ym., 2025; Nennstiel & Hudde, 2025).

Väitteessä on kaksi eri osaa, jotka on syytä erottaa:

1. Ero kasvaa: naisten ja miesten keskiarvojen erotus kasvaa nuorissa ikäryhmissä.
2. Erkaneminen kahteen suuntaan: nuoret miehet siirtyvät oikealle *ja* nuoret naiset vasemmalle.

Ensimmäinen voi olla totta ilman toista, jos esimerkiksi vain naiset muuttuvat. Tulkinnat eroavat paljon: kahteen suuntaan tapahtuva erkaneminen viittaisi miesten vastareaktioon (*backlash*), kun taas pelkkä naisten siirtymä sopii vanhempaan modernisaatioselitykseen. Tässä paperissa testataan molempia osia neljällä asenneulottuvuudella.

Paperin toinen versio (18.11.2026) ottaa huomioon Sortheixin ym. (2026) tuoreen artikkelin. Artikkelin mukaan sukupuolieroja kannattaa tarkastella yksittäisten muuttujien lisäksi monimuuttujaisesti, miehiä ja naisia erikseen ja erottaen maiden väliset ja maiden sisäiset yhteydet. Lisäanalyysit ovat eksploratiivisia, koska ne tehtiin alkuperäisten tulosten jälkeen (luku 4).

2 Aiempi tutkimus

2.1 Perinteisestä modernista sukupuolierosta

Vielä 1970-luvulla naiset äänestivät useimmissa länsimaissa miehiä konservatiivisemmin. Inglehart ja Norris (2000) kuvasivat, miten kehittyneissä teollisuusmaissa syntyi *moderni sukupuoliero*, jossa naiset ovat miehiä vasemmistolaisempia. Ero ei kuitenkaan syntynyt jälkikommunistisissa maissa eikä kehittyvissä maissa. Gigerin (2009) Eurobarometri-analyysi vahvisti kehityksen Länsi-Euroopassa ja liitti sen naisten työmarkkinaosallistumiseen. Iversen ja Rosenbluth (2005) selittivät eron naisten työmarkkina-asemalla ja neuvotteluvoimalla perheessä. Emmenegger ja Manow (2014) painottivat uskonnollisuuden merkitystä: naisten suurempi uskonnollisuus piti heitä pitkään konservatiivisten puolueiden kannattajina. Abendschön ja Steinmetz (2014) osoittivat, että modernin eron koko vaihtelee maiden välillä.

2.2 Kohortit ja sukupolvet

Shorrocks (2016, 2018) osoitti, että moderni sukupuoliero on ennen kaikkea nuorempien syntymäkohorttien ilmiö. Vanhemmissa kohorteissa miehet ovat vasemmistolaisempia, nuoremmissa naiset. Nuorten kohorttien ero perustuu naisten suurempaan tukeen taloudelliselle tasa-arvolle ja julkiselle vallalle. Dassonnevillen (2020) 36 OECD-maan aineistossa naisten siirtymä vasemmalle kuitenkin hidastui 1990-luvun lopulta alkaen, eivätkä uudet naissukupolvet olleet edeltäjiään vasemmistolaisempia. Grasso ja Shorrocks (2025) havaitsivat ESS-aineistolla, että sukupuoliero talousasenteissa on pysynyt vakaana vuoden 1946 jälkeen syntyneissä sukupolvissa. Talousasenteet eivät siksi todennäköisesti selitä nuorten kasvavaa eroa. Van Ditmars (2022) tuo esiin perheen roolin: vasemmisto–oikeisto-sijoittuminen siirtyy vanhemmilta lapsille sukupuolittuneesti.

2.3 Uusin näyttö nuorista

Kolme vuonna 2025 julkaistua tutkimusta testaa väitettä suoraan.

- Nennstiel ja Hudde (2025) analysoivat Eurobarometrin 20–29-vuotiaita 32 maassa vuosina 1990–2023. Neljässätoista maassa nuorten naisten ja miesten ideologia on lähes sama. Seitsemässä maassa on vakaa moderni ero, ja yhdessätoista ero on syntynyt tai kasvanut. Ero on suurin tasa-arvoisimmissa maissa. Tekijöiden mukaan tulokset eivät tue kertomusta voimakkaasta ja yhdenmukaisesta muutoksesta.
- Milosav ym. (2025) havaitsivat vuoden 2024 Euroopan parlamentin vaaleissa selvän eron: äärioikeistoa äänesti yli 21 % nuorista miehistä mutta noin 14 % nuorista naisista. Ikä–periodi–kohortti-mallien mukaan ero on suurin milleniaaleilla ja Z-sukupolvella.
- Mathisen (2025) seurasi norjalaisia 15–18-vuotiaita lukiolaisia vuosina 1989–2023. Ero vasemmisto–oikeisto-ideologiassa on kasvanut voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja hän liittää sen poikien antifeminismiin.

Euroopan ulkopuolelta on samansuuntaisia havaintoja Etelä-Koreasta (Kim & Lee, 2022), Yhdysvalloista (Moon & Kim, 2024) ja Australiasta. Australiassa erkaneminen johtui kuitenkin naisten nopeammasta siirtymästä vasemmalle, eikä se tukenut kulttuurisen vastareaktion selitystä (Chowdhury, 2025). Campbell ja Cowper-Coles (2025) tarkastelevat Z-sukupolven sukupuolieroa jälkiteollisissa yhteiskunnissa. Saksan virallisiin äänestyslipukkeisiin perustuvassa analyysissa moderni sukupuoliero ilmeni vasta vuoden 2017 vaaleissa, ja se näyttää periodi- eikä kohorttivaikutukselta (Hudde,2023).

2.4 Tasa-arvoparadoksi ja sukupuolityypillisyys

Psykologiassa on keskusteltu *tasa-arvoparadoksista*: väitteestä, että sukupuolierot esimerkiksi arvoissa ovat suurempia tasa-arvoisemmissa maissa (Schwartz & Rubel-Lifschitz, 2009). Fors Connolly ym. (2019) havaitsivat ESS-aineistolla yhteyden maiden välillä, mutta eivät näyttöä siitä, että tasa-arvon kasvu maan sisällä kasvattaisi eroja. Ilmarinen ja Lönnqvist (2024) osoittivat, että erotukseen perustuvat päätelmät voivat johtaa harhaan. Kun miehiä ja naisia tarkastellaan erikseen, molemmat sukupuolet muuttuvat usein samaan suuntaan, ja "kasvava ero" johtuu siitä, että toinen muuttuu nopeammin.

Sortheix ym. (2026) kehittivät arvoille monimuuttujaisen *sukupuolityypillisyyden* mittarin ja analysoivat ESS-aineistoa 34 maasta vuosilta 2002–2023. Tiivistelmän mukaan tasa-arvoisemmissa maissa sekä miesten että naisten arvot olivat keskimäärin vähemmän miehille tyypillisiä, Pohjoismaissa ja Länsi-Euroopassa miestyypillisyys väheni ja entisissä sosialistimaissa kasvoi, ja sukupuolten ero yhdistelmämittarissa oli vuonna 2023 pienempi kuin 2002. Tekijät päättelevät, että "paradoksi" saattaa johtua maatason ja yksilötason yhteyksien sekoittamisesta. Sama kysymys koskee nuorten poliittista erkanemista: Nennstielin ja Hudden (2025) havainto suurimmista eroista tasa-arvoisimmissa maissa on maatason havainto, joka ei vielä kerro, kumpi sukupuoli on muuttunut.

2.5 Selitysmekanismit

Kirjallisuudessa on kaksi kilpailevaa selitystä:

- Modernisaatio ja tasa-arvo: naisten koulutus, työssäkäynti ja maallistuminen vievät naisia vasemmalle (Inglehart & Norris, 2000; Iversen & Rosenbluth, 2005; Shorrocks, 2018).
- Vastareaktio: tasa-arvon edistyminen ja sen poliittinen näkyvyys voivat ajaa osan nuorista miehistä oikealle (Gottzén & Areschoug, 2025; Norris & Inglehart, 2019; Off, 2022). Sukupuoliero radikaalioikeiston kannatuksessa on vanha havainto (Spierings & Zaslove, 2017), ja nyt se näkyy erityisesti nuorissa.

Selitykset ennustavat eri asioita. Modernisaatio ennustaa naisten siirtymää. Vastareaktio ennustaa erityisesti miesten siirtymää oikealle ja eron korostumista sukupuoleen ja kulttuuriin liittyvissä kysymyksissä.

3 Hypoteesit

Johdamme kirjallisuudesta neljä hypoteesia. Kaikki koskevat 18–29-vuotiaita:

- H1 (ero kasvaa): Naisten ja miesten ero vasemmisto–oikeisto-asteikolla on kasvanut vuodesta 2002 vuoteen 2024.
- H2 (kaksisuuntainen erkaneminen): Nuoret miehet ovat siirtyneet oikealle ja nuoret naiset vasemmalle.
- H3 (nuorten erityispiirre): Eron kasvu on nuorilla suurempaa kuin vähintään 30-vuotiailla.
- H4 (ulottuvuudet): Ero kasvaa kulttuurisissa kysymyksissä (maahanmuutto, seksuaalivähemmistöt) enemmän kuin talouskysymyksissä (vrt. Grasso & Shorrocks, 2025).

Toisessa versiossa lisättiin kaksi eksploratiivista kysymystä. Niitä ei johdettu ennen tuloksia, joten niitä ei käsitellä hypoteesitesteinä:

- K1 (monimuuttujaisuus): Erkanevatko nuorten naisten ja miesten arvo- ja asenneprofiilit kokonaisuutena, vai rajautuuko ero yksittäisiin mittareihin?
- K2 (tasa-arvo ja alueet): Miten maan tasa-arvo ja alue liittyvät nuorten miesten ja naisten sijoittumiseen erikseen, ja eroavatko maiden väliset ja maiden sisäiset yhteydet?

4 Aineisto ja menetelmät

4.1 Aineistot

Pääaineisto on Euroopan sosiaalitutkimus (ESS) eli kierrokset 1–11 vuosilta 2002–2024 (ESS ERIC, 2024). Kaikkiaan aineistossa on 500 694 vähintään 15-vuotiasta vastaajaa 39 maasta. Trendien vääristymisen välttämiseksi analyysi rajataan 16 maahan, jotka ovat mukana vähintään kymmenellä kierroksella: BE, CH, DE, EE, ES, FI, FR, GB, HU, IE, NL, NO, PL, PT, SE, SI (304 836 vastaajaa). Vertailuaineistona on yhdysvaltalainen General Social Survey 1972–2024 (Davern ym., 2025). Tekniset yksityiskohdat ovat liitteessä A.

Kaksi muuta saatavilla ollutta aineistoa jätettiin pois. World Values Surveyn aaltoa 7 ei käytetty, koska yksi poikkileikkaus ei kerro muutoksesta. European Values Studya (EVS) ei käytetty, koska GESISin käyttöehdot kieltävät aineiston käsittelyn tekoälyjärjestelmillä (liite D).

4.2 Muuttujat

Kaikki asennemuuttujat on koodattu niin, että suurempi arvo tarkoittaa oikeistolaisempaa tai konservatiivisempaa kantaa. Negatiivinen sukupuoliero (naiset − miehet) tarkoittaa siis, että naiset ovat vasemmistolaisempia tai liberaalimpia.

Taulukko 1. Analyysin muuttujat ja asteikot.

Ulottuvuus	ESS-muuttuja	Asteikko analyysissa
Vasemmisto–oikeisto	lrscale	0 = vasen … 10 = oikea
Tulontasauksen vastustus	gincdif	1 = valtion pitää tasata tuloeroja … 5 = täysin eri mieltä
Seksuaalivähemmistöjen oikeuksien vastustus	freehms	1 = homojen ja lesbojen pitää saada elää kuten haluavat … 5 = täysin eri mieltä
Maahanmuutto heikentää kulttuuria	imueclt (käännetty)	0 = rikastuttaa … 10 = heikentää
Kymmenen perusarvoa (K1)	Schwartzin PVQ-21 (ipcrtiv … impfun)	1–6 käännetty, keskitetty vastaajan keskiarvoon
Maan tasa-arvo (K2)	UNDP:n Gender Inequality Index (United Nations Development Programme, 2025)	tasa-arvo = 1 − GII, vastaajan maa ja kierroksen vuosi

4.3 Menetelmät

Sukupuoliero estimoidaan jokaiselle kierrokselle ja ikäryhmälle erikseen painotetulla regressiolla $y = \alpha(\text{maa}) + \beta \cdot \text{nainen} + \varepsilon$, jossa α(maa) ovat maiden kiinteät vaikutukset. Kerroin β on siis maiden *sisäinen* sukupuoliero. Painot ovat ESS:n analyysipainoja (anweight), ja ne on normitettu niin, että jokainen maa-kierros saa saman kokonaispainon. Tulokset ovat maiden keskiarvoja, eivätkä suuret maat painotu niissä.

Muutosta testataan yhteisellä mallilla $y = \alpha(\text{maa}) + \beta_1 N + \beta_2 T + \beta_3 Y + \beta_4 NT + \beta_5 NY + \beta_6 TY + \beta_7 NTY$, jossa N = nainen, T = vuosikymmeniä vuodesta 2002 ja Y = 18–29-vuotias. Mallista johdetaan nuorten miesten trendi ($\beta_2 + \beta_6$), nuorten naisten trendi ($\beta_2 + \beta_4 + \beta_6 + \beta_7$), nuorten eron trendi ($\beta_4 + \beta_7$, H1) ja vanhempien eron trendi (β_4, H3). Keskivirheet ovat robusteja (survey-paketti, maat ositteina).

Sukupuolityypillisyys (K1). Sovelsimme Sortheixin ym. (2026) ideaa näin: logistinen regressio ennustaa vastaajan sukupuolta hänen vastausprofiilistaan, ja ennustettu todennäköisyys olla mies on *miestyypillisyys* (0,5 = profiili ei kerro sukupuolesta mitään). Malli sovitettiin kerran koko ESS-aineistoon (kaikki maat, iät ja kierrokset), joten mittatikku on kaikille vuosille sama. Mittareita on kaksi: arvoprofiili (10 perusarvoa) ja asenneprofiili (neljä asennetta).

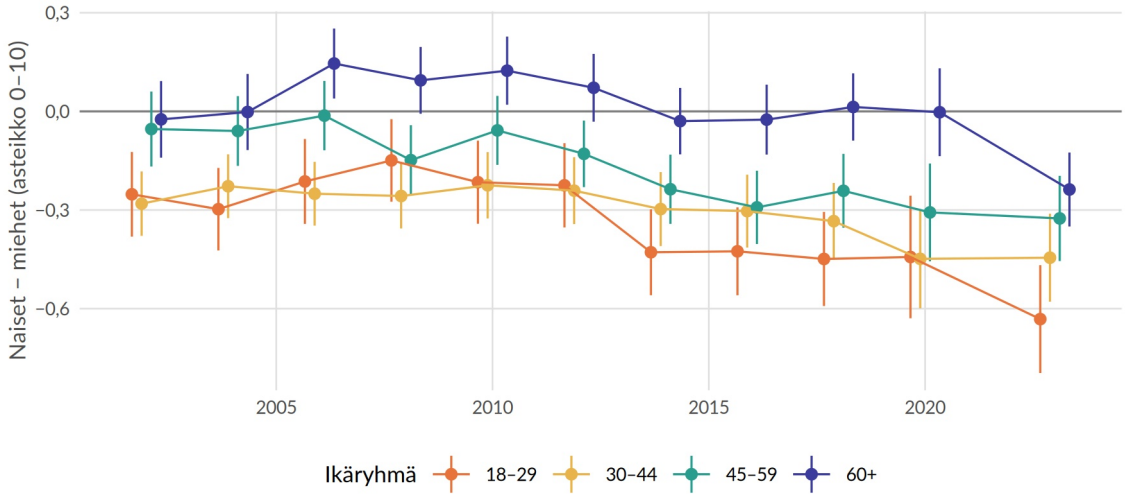
Artikkelin koko teksti ei ollut käytettävissä, joten mittari on sovellus eikä artikkelin mittarin toisinto. Tyypillisyyspisteitä analysoidaan samoilla malleilla kuin yksittäisiä asenteita.

Tasa-arvo (K2). Analyysiyksikkö on maa-kierros (kaikki ESS-maat, joilta on GII-arvo, vähintään 30 nuorta sukupuolta kohden). Nuorten miesten ja naisten keskiarvot mallinnetaan erikseen tasa-arvon funktiona. *Maiden välinen* malli vakioi kierroksen. *Maan sisäinen* malli vakioi lisäksi maan (sukupuolittain), jolloin kerroin kertoo, liittyykö tasa-arvon muutos maan sisällä keskiarvojen muutokseen. Keskivirheet on klusteroitu maittain.

5 Tulokset

5.1 Sukupuoliero kasvaa vasemmisto–oikeisto-asteikolla (H1, H3)

Kuvio 1. Naisten ja miesten ero (naiset − miehet) vasemmisto–oikeisto-asteikolla ikäryhmittäin, 16 ESS-maata.

Huom. Negatiivinen arvo: naiset ovat vasemmistolaisempia. Pystyjanat ovat 95 %:n luottamusvälejä.
Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

Nuorten ero on kasvanut selvästi (kuvio 1). Vuosina 2002–2012 nuoret naiset sijoittivat itsensä noin 0,2 pistettä miehiä vasemmalle. Vuodesta 2014 alkaen ero on ollut noin 0,4 pistettä ja vuonna 2023 0,63 pistettä. Mallin mukaan nuorten ero kasvaa −0,18 pistettä vuosikymmenessä (keskivirhe 0,04). H1 saa tukea. Ero kasvaa myös vähintään 30-vuotiailla, mutta hitaammin (−0,10 vuosikymmenessä). H3 saa osittaista tukea: ilmiö on voimakkain nuorilla, mutta ei rajoitu heihin.

Muutoksen suuruus on silti hyvä suhteuttaa. Vuoden 2023 ero, noin 0,6 pistettä 11-portaisella asteikolla, on vajaa kolmannes nuorten keskihajonnasta (2,2). Mittakaavaltaan se vastaa Nennstielin ja Hudden (2025) kuvaamia “pieniä tai kohtalaisia” eroja.

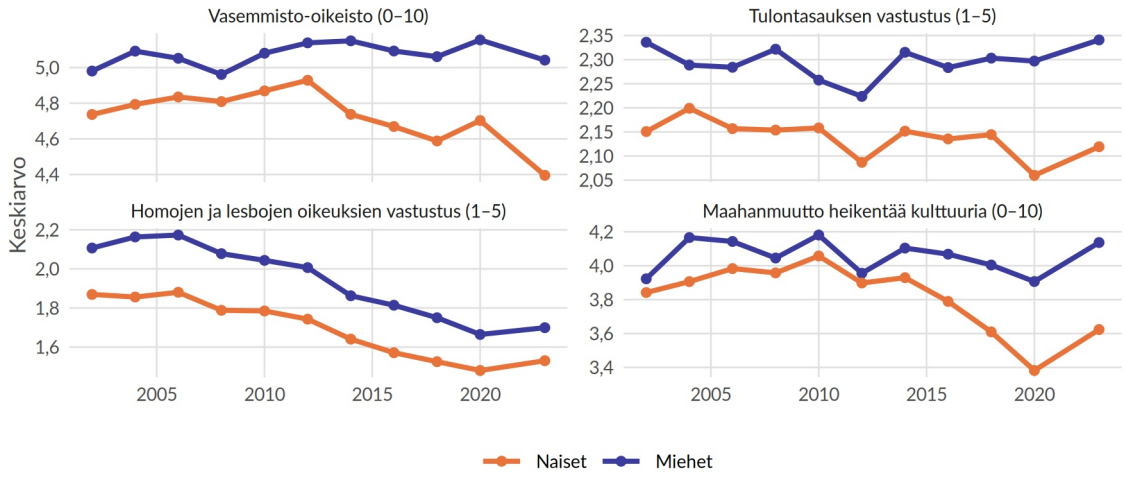
5.2 Erkaneminen johtuu pääosin naisista (H2)

Kaksisuuntaista erkanemista ei löydy (kuvio 2, taulukko 2). Nuoret naiset ovat siirtyneet vasemmalle sekä vasemmisto–oikeisto-asteikolla että maahanmuuttoasenteissa. Nuorten miesten keskiarvot ovat pysyneet lähes ennallaan. H2 hylätään tässä aineistossa ja maaryhmässä. Tulos on samansuuntainen kuin Australiassa (Chowdhury, 2025), mutta se ei sulje pois sitä, että osa nuorista miehistä siirtyy oikealle. Keskiarvo voi pysyä ennallaan, vaikka jakauma polarisoituu (vrt. Milosav ym., 2025 äänestämisestä).

5.3 Ulottuvuudet eroavat (H4)

Ero kasvaa vasemmisto–oikeisto-asteikolla ja maahanmuuttoasenteissa (−0,17 pistettä vuosikymmenessä). Tulontasauksessa ero on pieni ja muuttuu vain vähän, mikä sopii yhteen Grasson ja Shorrocksin (2025) tulosten kanssa. Seksuaalivähemmistöjen oikeuksissa kehitys on päinvastainen: molemmat sukupuolet ovat liberalisoituneet voimakkaasti, miehet naisia nopeammin, ja ero on *pienentynyt* (0,06 pistettä vuosikymmenessä). H4 saa osittaista tukea: ero kasvaa yhdessä kulttuurisessa kysymyksessä (maahanmuutto) mutta ei toisessa (seksuaalivähemmistöt).

Kuvio 2. 18–29-vuotiaiden miesten ja naisten keskiarvot neljällä asenneulottuvuudella, 16 ESS-maata (maiden keskiarvo).

Huom. Suurempi arvo on kaikissa oikeistolaisempi tai konservatiivisempi.
Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

Taulukko 2. Trendit vuosikymmentä kohden (yhteinen malli, maiden kiinteät vaikutukset).

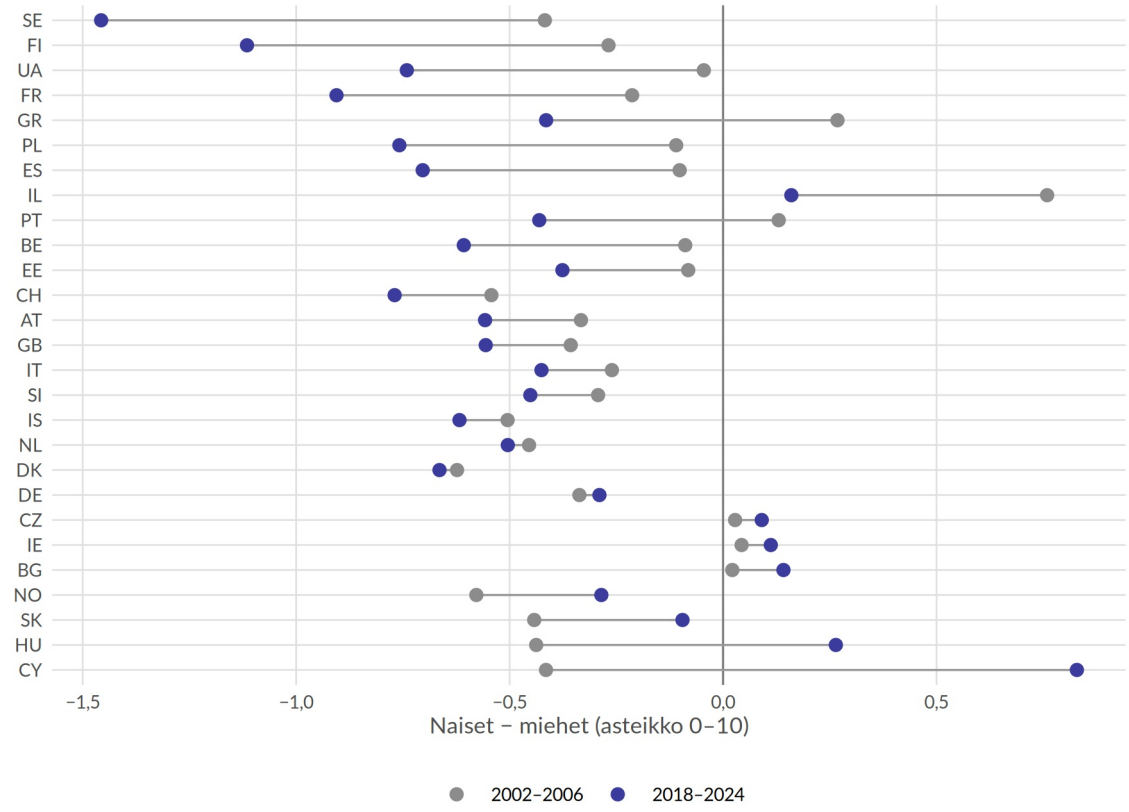
Ulottuvuus	Nuoret miehet	Nuoret naiset	Nuorten ero (N − M)	30+ ero (N − M)
Vasemmisto-oikeisto (0–10)	0,03 (0,03)	−0,14 (0,02)***	−0,18 (0,04)***	−0,10 (0,02)***
Tulontasauksen vastustus (1–5)	0,00 (0,01)	−0,04 (0,01)***	−0,04 (0,02)*	0,03 (0,01)***
Homojen ja lesbojen oikeuksien vastustus (1–5)	−0,26 (0,01)***	−0,20 (0,01)***	0,06 (0,02)***	0,00 (0,01)
Maahanmuutto heikentää kulttuuria (0–10)	−0,04 (0,03)	−0,22 (0,03)***	−0,17 (0,04)***	−0,10 (0,02)***
Arvojen miestyypillisyys (0–1)	−0,02 (0,00)***	−0,01 (0,00)***	0,00 (0,00)***	0,00 (0,00)***
Asenteiden miestyypillisyys (0–1)	−0,01 (0,00)***	−0,01 (0,00)***	0,00 (0,00)	0,00 (0,00)*

Huom. Negatiivinen trendi: siirtymä vasemmalle tai liberaalimpaan suuntaan. * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.
Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

5.4 Maiden väliset erot

Keskiarvo kätkee suuria maiden välisiä eroja (kuvio 3). Ero on kasvanut eniten Ruotsissa ja Suomessa, mikä sopii Nennstielin ja Hudden (2025) havaintoon, että ero on suurin tasa-arvoisimmissa maissa. Luvussa 5.7 tarkastellaan, kumpi sukupuoli tämän yhteyden takana on. Unkarissa, Norjassa ja Slovakiassa ero on pienentynyt tai kääntynyt. Maakohtaiset otokset ovat pieniä (noin 100–600 nuorta jaksoa kohden), joten yksittäisiä maita on tulkittava varoen.

Kuvio 3. 18–29-vuotiaiden sukupuoliero vasemmisto–oikeisto-asteikolla jaksoilla 2002–2006 ja 2018–2024, kaikki maat, joissa on molempien jaksojen havaintoja.

Huom. Maat järjestetty muutoksen mukaan.

Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

5.5 Suomi

Suomessa nuorten miesten keskiarvo on vaihdellut 5,2 ja 6,0 pisteen välillä ilman selvää suuntaa. Nuorten naisten keskiarvo laski noin 5,3 pisteestä 4,2–4,4 pisteeseen vuosina 2020–2023 (kuvio 4). Ero, noin yksi piste, on Euroopan suurimpia. Sekin johtuu naisten siirtymästä, ei miesten.

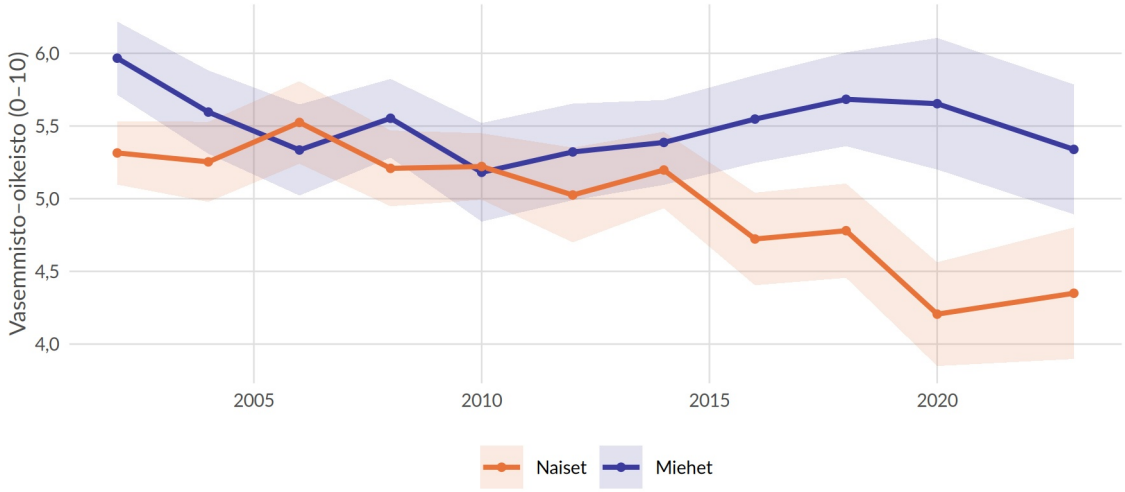
5.6 Monimuuttujainen tarkastelu: sukupuolityypillisyys (K1)

Ensimmäinen havainto on, että sukupuolten profiilit menevät paljon päällekkäin. Arvoprofiili erottelee sukupuolet vain heikosti (AUC 0,61; 0,5 = ei lainkaan, 1 = täydellisesti), asenneprofiili vielä heikommin (AUC 0,55). Miehille tyypillisiä arvoja ovat erityisesti valta, itseohjautuvuus ja vaatimustenmukaisuus, naisille tyypillisiä hyväntahtoisuus ja turvallisuus.

Toinen havainto koskee muutosta (kuvio 5, taulukko 2). Nuorten miesten arvojen miestyypillisyys laski 0,549:sta 0,520:een ja naisten 0,502:sta 0,487:een. Molemmat sukupuolet siirtyivät samaan suuntaan, ja miesten nopeampi muutos kavensi eroa (0,005 vuosikymmenessä). Asenneprofiilissa molemmat siirtyivät vähemmän miestyypilliseen suuntaan yhtä nopeasti, eikä ero muuttunut (eron muutos vuosikymmenessä käytännössä nolla, keskivirhe 0,001). Tulos vastaa Sortheixin ym. (2026) havaintoa koko väestön arvoista: ero ei ole kasvanut.

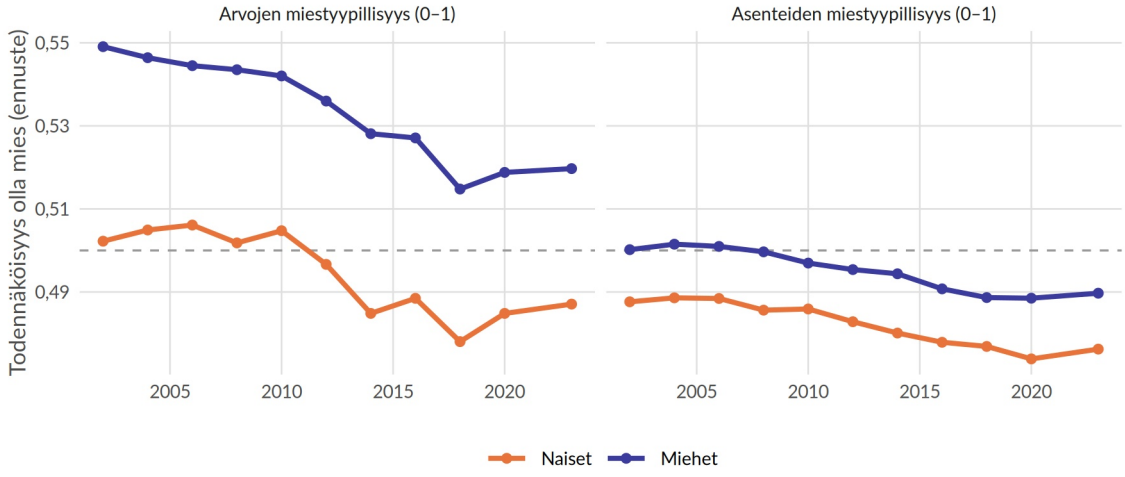
Vasemmisto–oikeisto-eron kasvu ei siis heijastu nuorten arvoihin eikä asenteiden kokonaisprofiiliin. Asenneprofiilissa maahanmuuttoasenteiden kasvava ero ja seksuaalivähemmistöasenteiden kaventuva ero kumoavat toisensa.

Kuvio 4. Suomalaisten 18–29-vuotiaiden keskiarvo vasemmisto–oikeisto-asteikolla sukupuolen mukaan.

Huom. Varjostus on 95 %:n luottamusväli. Otoskoko on noin 90–190 vastaajaa sukupuolta ja kierrosta kohden.
Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

Kuvio 5. Nuorten (18–29) miesten ja naisten keskimääräinen miestyypillisyys arvoissa (10 perusarvoa) ja asenteissa (neljä asennetta), 16 ESS-maata.

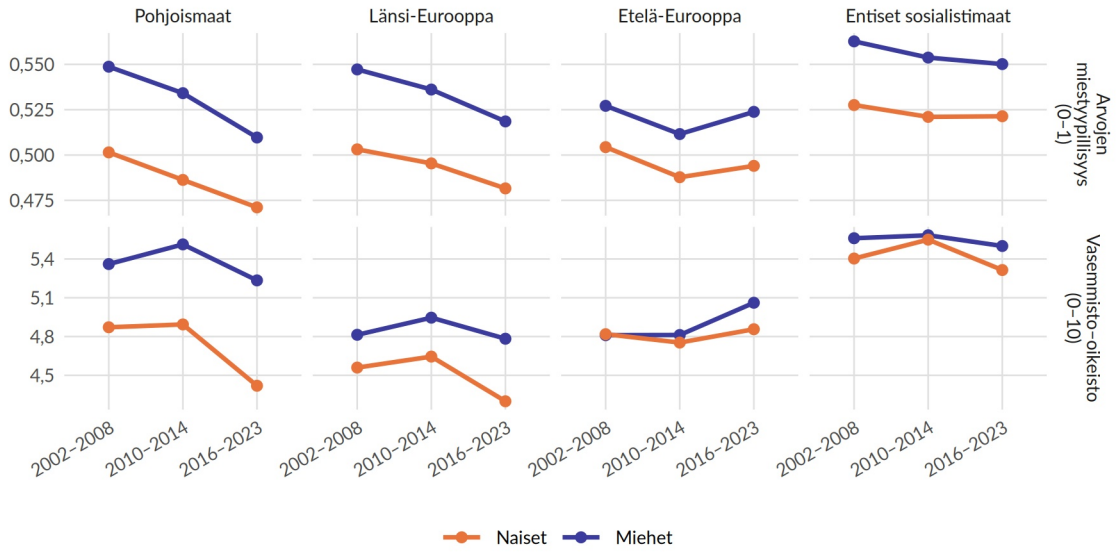

Huom. 0,5 = profiili ei ennusta sukupuolta.
Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

5.7 Alueet ja maan tasa-arvo (K2)

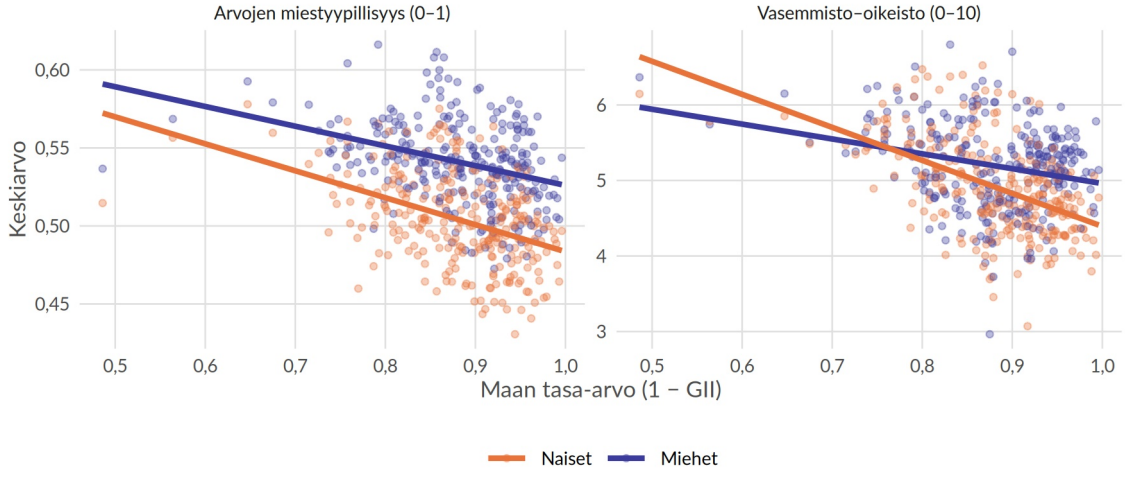
Alueiden erot ovat suuria (kuvio 6). Pohjoismaissa nuorten naisten keskiarvo vasemmisto–oikeisto-asteikolla laski 4,87:sta 4,42:een, kun miesten keskiarvo pysyi noin 5,2–5,5:ssä. Länsi-Euroopassa kehitys oli samanlainen mutta lievempi. Etelä-Euroopassa ja entisissä sosialistimaissa ero on pieni (noin 0,2 pistettä viimeisellä jaksolla). Arvoissa kaikilla alueilla molemmat sukupuolet muuttuivat vähemmän miestyypillisiksi. Muutos oli suurin Pohjoismaissa ja Länsi-Euroopassa ja pieni Etelä-Euroopassa ja entisissä sosialistimaissa. Sortheix ym. (2026) raportoivat entisille sosialistimaille miestyypillisyyden *kasvua*, mutta meidän nuorten aineistossamme sitä ei näy. Ero voi johtua ikärajauksesta, maajoukosta tai mittarista.

Kuvio 6. Nuorten (18–29) miesten ja naisten keskiarvot alueittain ja jaksoittain, kaikki ESS-maat (maat painotettu alueen sisällä tasan).

Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

Kuvio 7. Nuorten miesten ja naisten keskiarvot maa-kierroksittain maan tasa-arvon (1 − GII) mukaan.

Huom. Viivat ovat lineaarisia sovitteita. Jokainen piste on yksi maa yhdellä ESS-kierroksella.
Lähteet: ESS kierrokset 1–11; UNDP Gender Inequality Index; omat laskelmat.

Taulukko 3. Maan tasa-arvon yhteys nuorten miesten ja naisten keskiarvoihin: muutos, kun tasa-arvo kasvaa 0,1 yksikköä (noin Euroopan vaihteluväli).

Mittari	Vertailu	Miehet	Naiset	Ero (N − M)
Vasemmisto-oikeisto (0–10)	maiden välinen	−0,23 (0,08)**	−0,47 (0,07)***	−0,24 (0,05)***
Vasemmisto-oikeisto (0–10)	maan sisäinen	−0,08 (0,18)	−0,37 (0,16)*	−0,29 (0,10)**
Arvojen miestyypillisyys (0–1)	maiden välinen	−0,011 (0,004)**	−0,016 (0,004)***	−0,005 (0,002)**
Arvojen miestyypillisyys (0–1)	maan sisäinen	−0,026 (0,010)**	−0,017 (0,009)	0,009 (0,003)**
Asenteiden miestyypillisyys (0–1)	maiden välinen	−0,007 (0,002)***	−0,011 (0,002)***	−0,004 (0,001)***
Asenteiden miestyypillisyys (0–1)	maan sisäinen	−0,004 (0,005)	−0,004 (0,004)	0,000 (0,002)

Huom. Keskivirheet suluissa, klusteroitu maittain. * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

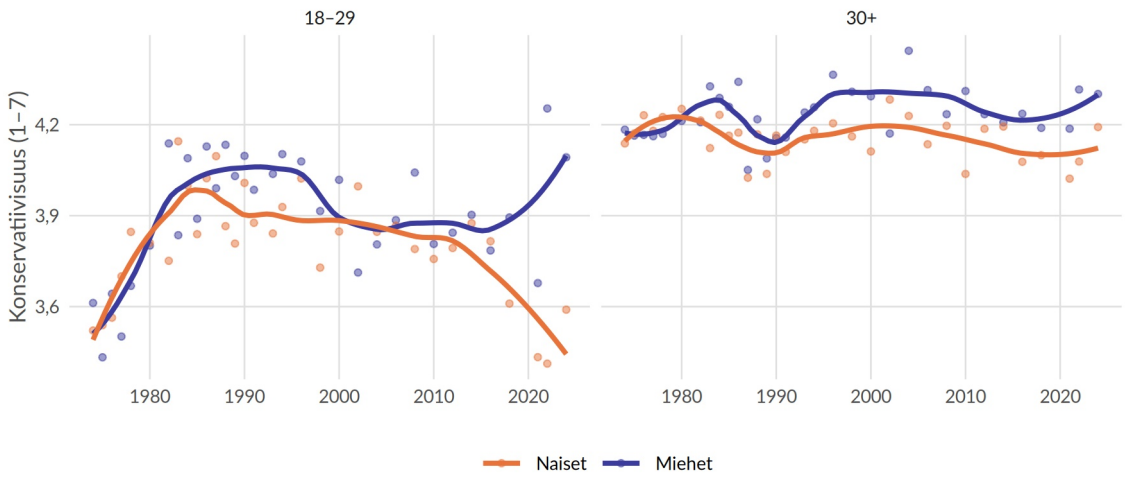
Lähteet: ESS kierrokset 1–11; UNDP Gender Inequality Index; omat laskelmat.

Maiden välillä yhteys on selvä (kuvio 7, taulukko 3). Tasa-arvoisemmissa maissa sekä nuoret miehet (−0,23 pistettä) että nuoret naiset (−0,47) sijoittuvat vasemmalle, naiset noin kaksi kertaa enemmän. Siksi ero on tasa-arvoisemmissa maissa suurempi. Erotuksen perusteella näyttäisi siltä, että sukupuolet “erkanevat” tasa-arvon myötä, mutta todellisuudessa molemmat liikkuvat samaan suuntaan eri vauhtia (vrt. Ilmarinen & Lönnqvist, 2024). Arvojen miestyypillisyydessä kuvio on sama ja ero vielä pienempi.

Maan sisäiset arviot ovat epävarmempia (keskivirheet noin kaksinkertaisia). Vasemmisto–oikeisto-asteikolla tasa-arvon kasvu maan sisällä liittyy nuorten naisten siirtymään vasemmalle (−0,37), mutta ei miesten (−0,08, ei merkitsevä), joten ero kasvaa. Arvoissa tasa-arvon kasvu maan sisällä *kaventaa* eroa hieman (0,009), eli suunta on päinvastainen kuin maiden välillä. Tämä on Sortheixin ym. (2026) tarkoittama sekaannus: maiden välinen yhteys ei kerro, mitä maan sisällä tapahtuu tasa-arvon kasvaessa. Maan sisäinen tasa-arvon vaihtelu on lisäksi pientä ja kulkee yhdessä muiden ajassa muuttuvien tekijöiden kanssa, joten yhteys ei ole syy-yhteys.

5.8 Vertailu: Yhdysvallat

Kuvio 8. GSS: konservatiivisuus (polviews 1 = erittäin liberaali … 7 = erittäin konservatiivinen) sukupuolen ja iän mukaan, painotetut keskiarvot.

Lähde: General Social Survey (GSS) 1972–2024; omat laskelmat.

GSS:ssä nuorten naisten ja miesten ero on kasvanut vuoden 2000 jälkeen (kolmoisyhdysvaikutus −0,23 vuosikymmenessä, p = 0,002), ja kehitys on samansuuntainen kuin Euroopassa (kuvio 8). Yhdysvalloissakin muutos näkyy selvimmin nuorten naisten liberalisoitumisena.

6 Pohdinta

Väite nuorten sukupuolten erkanemisesta pitää aineistossamme paikkansa *erotuksena*: nuorten naisten ja miesten ero vasemmisto–oikeisto-asteikolla on kasvanut noin kaksin- tai kolminkertaiseksi kahdessa vuosikymmenessä, ja kehitys on voimakasta Pohjoismaissa. Väite pitää kuitenkin huonosti paikkansa *mekanismina*. Tyypillinen nuori eurooppalainen mies ei ole siirtynyt oikealle, vaan nuoret naiset ovat siirtyneet vasemmalle. Tulos tukee pikemmin modernisaatioselitystä kuin miesten yleistä vastareaktiota. Se ei kuitenkaan sulje pois vastareaktiota osassa nuoria miehiä tai joissain maissa (Mathisen, 2025; Off, 2022).

Seksuaalivähemmistöjen oikeuksissa sukupuolet lähentyvät. Erkaneminen ei siis koske kulttuurisia kysymyksiä yleisesti, vaan se rajautuu tiettyihin kysymyksiin, kuten maahanmuuttoon ja yleiseen ideologiseenidentiteettiin.

Monimuuttujainen tarkastelu vahvistaa tämän. Nuorten naisten ja miesten arvot ovat lähentyneet, ja asenteiden kokonaisprofiilissa ero on pysynyt ennallaan. Kasvava ero näkyy siis ennen kaikkea siinä, miten nuoret *nimeävät* poliittisen sijaintinsa, ei niinkään siinä, mitä he pitävät tärkeänä. Yksi mahdollinen tulkinta on, että “vasemmisto” on nuorille naisille muuttunut sukupuoleen ja tasa-arvoon liittyväksi identiteetiksi. Tätä ei voi tällä aineistolla testata.

Sortheixin ym. (2026) havainto maatason ja yksilötason yhteyksien sekoittamisesta koskee myös nuorten poliittista erkanemista. Tasa-arvoisissa maissa nuorten sukupuoliero on suurin, mutta tämä johtuu siitä, että naiset ovat niissä selvästi ja miehetkin hieman vasemmistolaisempia. Kumpikaan sukupuoli ei liiku “pois” toisesta. Julkinen kertomus “erkanemisesta” syntyy osin siitä, että erotusta tulkitaan kuin se kuvaisi kahta vastakkaista liikettä.

6.1 Rajoitukset

- Ikä, periodi ja kohortti. Toistetuista poikkileikkauksista ei voi erottaa ikä-, periodi- ja kohorttivaikutuksia toisistaan ilman vahvoja oletuksia (Bell & Jones, 2014). Raportoimme nuorten ikäryhmän muutoksen, joka sekoittaa periodin ja kohortin.
- Asteikon merkitys muuttuu. “Vasemmisto” ja “oikeisto” voivat tarkoittaa eri asioita vuonna 2023 kuin vuonna 2002, ja eri tavalla naisille ja miehille.
- Puuttuvat vastaukset. Noin 9–16 % nuorista ei sijoita itseään asteikolle, naiset useammin kuin miehet (liite A). Jos vastaamatta jättäneet eroavat vastanneista, se voi vaikuttaa eroon.
- Menetelmämuutokset. Osa maista vaihtoi kierroksella 10 (2020–2022) koronapandemian vuoksi itse täytettävään lomakkeeseen. Tätä ei ole tässä mallinnettu, ja se on tarkistettava ESS:n dokumentaatiosta ennen julkaisua.
- Ei puoluevalintaa. ESS:n puoluemuuttujat ovat maakohtaisia, eikä niitä ole tässä harmonisoitu. Äänestämisen sukupuoliero voi kehittyä toisin kuin asenteiden (Milosav ym., 2025).
- Keskiarvot. Analyysi kuvaa keskiarvoja eikä jakaumien polarisoitumista.
- Tyypillisyysmittari on sovellus. Sortheixin ym. (2026) mittarin tarkka määrittely ei ollut käytettävissä (vain tiivistelmä luettiin). Oma versiomme (yhteinen logistinen malli) voi poiketa siitä, ja tulosten vertailu artikkeliin on suuntaa antava.
- Arvokysymykset kierroksella 11. Muuttujanimissä on kierroksella 11 a-pääte (esim. ipcrtiva). Kysymysten sanamuoto on tarkistettava ESS:n dokumentaatiosta: jos esimerkiksi sukupuolitettu sanamuoto (“hän pitää…”) on muuttunut, se voi vaikuttaa juuri sukupuolityypillisyyteen.
- Tasa-arvon mittari. GII on yksi monista mittareista (vrt. GGGI, EIGE:n indeksi), ja maan sisäinen vaihtelu on pientä. K2:n tulokset ovat eksploratiivisia.

7 Johtopäätökset

1. Nuorten naisten ja miesten ero vasemmisto–oikeisto-asteikolla on kasvanut Euroopassa vuodesta 2002 (H1 saa tukea), ja ero on suurin Ruotsissa ja Suomessa.
2. Ero kasvaa, koska nuoret naiset siirtyvät vasemmalle. Nuorten miesten keskiarvo ei ole siirtynyt oikealle (H2 hylätään).
3. Eron kasvu on voimakkainta nuorilla, mutta sitä on myös vanhemmissa ikäryhmissä (H3 saa osittaista tukea).
4. Maahanmuuttoasenteissa ero kasvaa, seksuaalivähemmistöjen oikeuksissa se pienenee (H4 saa osittaista tukea).
5. Nuorten naisten ja miesten arvoprofiilit eivät erkane, vaan lähentyvät hieman. Asenteiden kokonaisprofiilissa ero ei muutu (K1, eksploratiivinen).
6. Tasa-arvoisemmissa maissa sekä nuoret miehet että naiset ovat vasemmistolaisempia, naiset enemmän. Maan sisällä tasa-arvon kasvu liittyy vain naisten siirtymään vasemmalle, ja arvoissa yhteyden suunta on päinvastainen kuin maiden välillä (K2, eksploratiivinen).

Lähteet

Abendschön, S., & Steinmetz, S. (2014). The Gender Gap in Voting Revisited: Women's Party Preferences in a European Context. *Social Politics International Studies in Gender State & Society*. https://doi.org/10.1093/sp/jxu009

Bell, A., & Jones, K. (2014). Another 'futile quest'? A simulation study of Yang and Land's Hierarchical Age-Period-Cohort model. *Demographic Research*. https://doi.org/10.4054/demres.2014.30.11

Burn-Murdoch, J. (2024). *A new global gender divide is emerging*. Financial Times, 26.1.2024.

Campbell, R., & Cowper-Coles, M. (2025). From a gap to a gulf? Gen Z and the gender gap in political attitudes in post-industrial societies. *European Journal of Politics and Gender*. https://doi.org/10.1332/25151088y2025d000000093

Chowdhury, I. S. (2025). Explaining the modern gender-generation gap in Australian politics. *Australian Journal of Political Science*. https://doi.org/10.1080/10361146.2026.2628155

Connolly, F. F., Goossen, M., & Hjerm, M. (2019). Does Gender Equality Cause Gender Differences in Values? Reassessing the Gender-Equality-Personality Paradox. *Sex Roles*. https://doi.org/10.1007/s11199-019-01097-x

Dassonneville, R. C. (2020). Change and continuity in the ideological gender gap a longitudinal analysis of left-right self-placement in OECD countries. *European Journal of Political Research*. https://doi.org/10.1111/1475-6765.12384

Davern, M., Bautista, R., Freese, J., Herd, P., & Morgan, S. L. (2025). *General Social Survey 1972–2024 [cumulative data file], Release 3*. NORC at the University of Chicago.

Ditmars, M. M. van. (2022). Political socialization, political gender gaps and the intergenerational transmission of left-right ideology. *European Journal of Political Research*. https://doi.org/10.1111/1475-6765.12517

Emmenegger, P., & Manow, P. (2014). Religion and the Gender Vote Gap: Women's Changed Political Preferences from the 1970s to 2010. *Politics & Society*. https://doi.org/10.1177/0032329213519419

ESS ERIC. (2024). *European Social Survey, rounds 1–11 (2002–2024), integrated data files*. Sikt – Norwegian Agency for Shared Services in Education; Research.

Giger, N. (2009). Towards a modern gender gap in Europe? A comparative analysis of voting behavior in 12 countries. *The Social Science Journal*. https://doi.org/10.1016/j.soscij.2009.03.002

Gottzén, L., & Areschoug, S. (2025). Young Masculinities and Political Subjectivity in and Beyond the Manosphere. *Young*. https://doi.org/10.1177/11033088251371897

Grasso, M. T., & Shorrocks, R. (2025). Are new generations of women more left-wing than men? Generations and gender gaps in attitudes to inequality and social services. *Journal of European Public Policy*. https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2490811

Hudde, A. (2023). Seven Decades of Gender Differences in German Voting Behavior. *KZfSS Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*. https://doi.org/10.1007/s11577-023-00904-4

Ilmarinen, V., & Lönnqvist, J. (2024). Deconstructing the gender-equality paradox. *Journal of Personality and Social Psychology*. https://doi.org/10.1037/pspp0000508

Inglehart, R., & Norris, P. (2000). The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective. *International Political Science Review*. https://doi.org/10.1177/0192512100214007

Iversen, T., & Rosenbluth, F. M. (2005). The Political Economy of Gender: Explaining Cross-National Variation in the Gender Division of Labor and the Gender Voting Gap. *American Journal of Political Science*. https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2006.00166.x

Kim, H. J., & Lee, C. (2022). The 2022 South Korean Presidential Election and the Gender Divide among the Youth. *Pacific Affairs*. https://doi.org/10.5509/2022952285

Mathisen, R. (2025). *Growing Apart: Ideological Polarization between Teenage Boys and Girls*. OSF Preprints (OSF Preprints). https://doi.org/10.31219/osf.io/7z2va

Milosav, Đ., Dickson, Z. P., Hobolt, S. B., Klüver, H., Kuhn, T., & Rodón, T. (2025). The youth gender gap in support for the far right. *Journal of European Public Policy*. https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2481181

Moon, P. W., & Kim, H. J. (2024). The Growing Gender Divide: Changing Perceptions of Gender Equality among the Youth in the United States. *International Area Studies Review*. https://doi.org/10.69473/iasr.2024.27.1.1

Nennstiel, R., & Hudde, A. (2025). Is there a growing gender divide among young adults in regard to ideological left–right self-placement? Evidence from 32 European countries. *European Sociological Review*. https://doi.org/10.1093/esr/jcaf021

Norris, P., & Inglehart, R. (2019). *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. Cambridge University Press eBooks. https://doi.org/10.1017/9781108595841

Off, G. (2022). Gender equality salience, backlash and radical right voting in the gender-equal context of Sweden. *West European Politics*. https://doi.org/10.1080/01402382.2022.2084986

Schwartz, S. H., & Rubel-Lifschitz, T. (2009). Cross-national variation in the size of sex differences in values: Effects of gender equality. *Journal of Personality and Social Psychology*. https://doi.org/10.1037/a0015546

Shorrocks, R. (2016). Modernisation and government socialisation: Considering explanations for gender differences in cohort trends in British voting behaviour. *Electoral Studies*. https://doi.org/10.1016/j.electstud.2016.03.004

Shorrocks, R. (2018). Cohort Change in Political Gender Gaps in Europe and Canada: The Role of Modernization. *Politics & Society*. https://doi.org/10.1177/0032329217751688

Sortheix, F. M., Ilmarinen, V., Mannerström, R., & Leikas, S. (2026). Examining the gender-equality paradox in values using a new measure of value-based gender typicality. *Journal of Personality and Social Psychology*. https://doi.org/10.1037/pspp0000623

Spierings, N., & Zaslove, A. (2017). Gender, populist attitudes, and voting: explaining the gender gap in voting for populist radical right and populist radical left parties. *West European Politics*. https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1287448

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2026). *Tekoäly tutkimuksessa: hyvä tieteellinen käytäntö ja eettiset periaatteet. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositus 2026*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 1/2026.

United Nations Development Programme. (2025). *Human Development Report 2025: Composite indices complete time series (Gender Inequality Index 1990–2023)*. UNDP.

Liite A: Tekninen dokumentaatio

A.1 Aineistotiedostot

Liitetaulukko 1. ESS-datatiedostot.

Kierros	Vuosi	Tiedosto ja DOI (10.21338/...)
1	2002	ess1e06_7
2	2004	ess2e03_6
3	2006	ess3e03_7
4	2008	ess4e04_6
5	2010	ess5e03_6
6	2012	ess6e02_7
7	2014	ess7e02_3
8	2016	ess8e02_3
9	2018	ess9e03_3
10	2020	ess10e03_3
11	2023	ess11e04_2

Huom. Kenttätyö voi jatkua merkittyä vuotta seuraavaan vuoteen (kierros 10: 2020–2022, kierros 11: 2023–2024).
Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

- ESS: SPSS-tiedostot ladattu ESS Data Portalista (Sikt) 1.10.2026, kansiossa europeansociasurvey/data/raw/. Lisenssi CC BY-NC-SA 4.0.
- GSS: kumulatiivinen tiedosto 1972–2024, Release 3, R-paketista gssr 0.9, tallennettu 2.11.2026 (data/raw/gss/).
- UNDP Gender Inequality Index 1990–2023: HDR 2025 -aikasarjatiedosto, ladattu 18.11.2026 (data/raw/undp/, lähde ja URL tiedostossa SOURCE.txt). ESS-maat yhdistettiin ISO-koodilla (countrycode) ja kierroksen vuodella.

A.2 Muuttujien käsittely

A.3 Otoskoot ja puuttuvuus

A.4 Herkkyystarkastelut

Tulos ei riipu ikärajasta eikä maarajauksesta: kaikissa otoksissa ero on suurempi vuosina 2014–2023 kuin 2002–2012. Kaikkien maiden otoksessa ero on hieman pienempi, koska mukana on enemmän itäisen Keski-Euroopan maita, joissa moderni sukupuoliero on heikompi (vrt. Inglehart & Norris, 2000).

A.5 Toistettavuus

Ajojärjestys projektin juuresta:

```
Rscript demo2_nuorten_sukupuolikuilu/R/00_viitteet.R   # viitteet.bib OpenAlexista
Rscript demo2_nuorten_sukupuolikuilu/R/01_aineisto.R   # data/*.rds
Rscript demo2_nuorten_sukupuolikuilu/R/02_analyysi.R   # data/tulokset.rds
quarto render demo2_nuorten_sukupuolikuilu/paperi.qmd
```

Liitetaulukko 2. Muuttujien käsittely ja rajaukset.

Vaihe	Käsittely	Peruste
Puuttuvat koodit	haven::read_sav() muuttaa SPSS:n käyttäjän määrittämät puuttuvat (77, 88, 99) NA:ksi; lisäksi vain sallitut arvot hyväksytään	“En osaa sanoa” ei ole asteikon kohta
Sukupuoli	gndr 1 = mies, 2 = nainen; muut arvot poistetaan	—
Ikä	agea 15–109; ikäryhmät 18–29, 30–44, 45–59, 60+; alle 18-vuotiaat poistetaan	18–29 on vakiintunut nuorten aikuisten raja; herkkyystarkastelu 20–29
imueclt	käännetty: 10 − arvo	yhteinen suunta: suuri = konservatiivinen
Paino	anweight (= pspwght × pweight), normitettu summaan n kussakin maa-kierroksessa	ESS:n ohje; maiden yhtäläinen paino
Maat	ydinmaat: ≥ 10 kierrosta 11:stä	vakaa maajoukko
GSS	polviews 1–7; paino wtssps, puuttuessa wtssall; ikä 18–89	GSS:n painotusohje

Liitetaulukko 3. 18–29-vuotiaat ydinmaissa: vastaajat ja vasemmisto–oikeisto-kysymyksen puuttuvien vastausten osuus (painotettu).

Vuosi	Miehet	Naiset	Puuttuu lrscale, miehet	Puuttuu lrscale, naiset
2002	2 453	2 490	10,0 %	13,6 %
2004	2 561	2 673	10,7 %	13,2 %
2006	2 432	2 486	11,4 %	15,9 %
2008	2 520	2 588	9,4 %	15,0 %
2010	2 460	2 580	12,1 %	15,9 %
2012	2 507	2 581	9,1 %	14,8 %
2014	2 239	2 238	11,9 %	12,6 %
2016	2 186	2 147	10,1 %	11,8 %
2018	1 944	1 973	9,3 %	11,7 %
2020	1 219	1 300	10,9 %	11,1 %
2023	1 737	1 784	10,5 %	11,8 %

Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

Liitetaulukko 4. Nuorten sukupuoliero vasemmisto–oikeisto-asteikolla eri otosrajauksilla.

Vuosi	Ikä 20–29, kaikki maat	Ikä 18–29, kaikki maat	Ikä 18–29, ydinmaat
2002	−0,17	−0,16	−0,25
2004	−0,25	−0,24	−0,30
2006	−0,27	−0,26	−0,21
2008	−0,12	−0,12	−0,15
2010	−0,19	−0,14	−0,22
2012	−0,14	−0,17	−0,22
2014	−0,37	−0,36	−0,43
2016	−0,43	−0,44	−0,43
2018	−0,31	−0,35	−0,45
2020	−0,27	−0,30	−0,44
2023	−0,45	−0,47	−0,63

Lähde: European Social Survey (ESS), kierrokset 1–11 (2002–2024); omat laskelmat.

Kirjallisuushaun määrittely on tiedostossa projekti_openalex/queries/youth_gender_ideology_gap.yml ja tulokset kansiossa projekti_openalex/results/youth_gender_ideology_gap/.

```
R version 4.6.2 (2026-10-29)
Paketit: dplyr 1.2.1, tidyr 1.3.2, survey 4.5, ggplot2 4.0.4, haven 2.5.5, openalexR 3.1.2
Tulokset laskettu: 2026-11-18 14:38:12
```

Liite B: Kirjallisuushaku

Haku tehtiin OpenAlexiin 10.11.2026 projektin projekti_openalex-putkella. Haussa oli kolme hakulauseketta:

1. Nuoret tai kohortti × sukupuoliero × ideologia tai asenteet (otsikko ja tiivistelmä).
2. Poliittinen sukupuoliero (vain otsikko, tarkka haku).
3. Nuoret miehet × vastareaktio tai antifeminismi × politiikka (otsikko ja tiivistelmä).

Haku tuotti 1 496 tietuetta duplikaattien poiston jälkeen. Niistä 358 täytti avainsanaseulan (sukupuoliero + nuoret/kohortti + ideologia/asenteet). Tutkija ei seulonut tietueita käsin. Tekoäly valitsi ydinjulkaisut tiivistelmien perusteella, ja klassikkoteokset lisättiin erikseen DOI:n perusteella. Tämä on demonstraation suurin menetelmällinen oikotie: järjestelmällinen katsaus edellyttäisi kahden ihmisen tekemää seulontaa (screening.xlsx).

Liite C: Tekoälyn käyttö ja päättelyn dokumentointi

Käytetty järjestelmä: Claude Code (Anthropic, malli Claude Opus 5.5) agenttina, joka ajoi komentoja tutkijan koneella tutkijan hyväksymillä oikeuksilla.

Mitä tekoäly teki:

- muotoili tutkimuskysymyksen pohjalta OpenAlex-hakulausekkeet, ajoi haun ja valitsi ydinjulkaisut tiivistelmien perusteella
- valitsi muuttujat ja analyysiasetelman, kirjoitti R-skriptit ja ajoi ne
- kirjoitti tämän tekstin ja tulkitsi tulokset.

Mitä tekoäly näki: ESS- ja GSS-aineistot luettiin tutkijan koneella R:llä. Tekoäly näki skriptien tulosteet: muuttujien nimet, otoskoot, painotetut keskiarvot ja regressiokertoimet. Yksittäisiä vastaajarivejä ei tulostettu.

Keskeiset valinnat ja niiden perusteet:

1. *ESS pääaineistoksi*: ainoa saatavilla ollut aineisto, jossa on toistuva vasemmisto–oikeisto-kysymys ja riittävästi nuoria vastaajia useissa maissa kahden vuosikymmenen ajalta. EVS rajattiin pois käyttöehtojen vuoksi ja WVS 7 siksi, että se on yksi poikkileikkaus.
2. *Ydinmaat (≥ 10 kierrosta)*: estää, ettei maiden tulo aineistoon tai poistuminen siitä näy trendinä. Tulos tarkistettiin kaikilla mailla (liite A.4).
3. *Maiden kiinteät vaikutukset ja normitetut painot*: tutkimuskysymys koskee maiden sisäisiä sukupuolieroja, ei Euroopan väestötason keskiarvoa.
4. *Erotettiin "ero kasvaa" ja "kaksisuuntainen erkaneminen"* (H1 ja H2): julkisen väitteen kaksi osaa, joilla on eri teoreettinen merkitys.
5. *Ei ikä–periodi–kohortti-mallia*: identifiointiongelman (Bell & Jones, 2014) vuoksi valittiin läpinäkyvä kuvaus ikäryhmittäin.
6. *Toinen versio (18.11.2026)*: tutkija pyysi ottamaan huomioon Sortheixin ym. (2026) artikkelin. Artikkelin koko teksti on maksumuurin takana, ja kustantaja on kieltänyt tekstinlouhinnan, joten tekoäly luki vain julkisen tiivistelmän. Siitä poimittiin kolme ideaa: monimuuttujainen tyypillisyys, miesten ja naisten erillinen tarkastelu ja maiden välisten ja sisäisten yhteyksien erottaminen. Lisäanalyysit merkittiin eksploratiivisiksi (K1, K2), koska ne tehtiin tulosten jälkeen. Alkuperäiset hypoteesit ja niiden testit jätettiin ennalleen.

Tarkistukset ja havaitut virheet:

- Kolme tekoälyn muistista ehdottamaa DOI:ta osoittautui OpenAlexissa vääriksi (osoittivat toisiin artikkeleihin tai eivät löytyneet). Kaikki viitteet haettiin siksi DOI:n perusteella OpenAlexista skriptillä R/00_viitteet.R, joka keskeyttää ajon, jos jotain viitettä ei löydy.
- Toisessa versiossa sama toistui: kaksi muistista ehdotettua DOI:ta (Ilmarinen ja Lönnqvist 2024; Schwartz ja Rubel-Lifschitz 2009) osoittivat Crossrefissä aivan muihin artikkeleihin. Oikeat DOI:t haettiin Crossrefin nimikehaulla.
- Viittausten sisältö on tarkistettu vain tiivistelmistä. Tutkijan on luettava ainakin keskeiset artikkelit ennen julkaisua.
- Tekstissä mainitut luvut lasketaan dokumentissa suoraan tulostiedostosta, eikä niitä ole kirjoitettu käsin.

Liite D: TENKin tekoälysuosituksen huomioiminen

TENKin suositus (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2026) edellyttää, että tekoälyn käyttö on tarpeellista ja oikeasuhtaista ja että tutkija tarkistaa sen tuotokset ja kantaa vastuun. Tässä demossa suositus vaikuttaa seuraavasti:

- Vastuu ja tarkistaminen (3.1). Tekoäly ei ole tekijä. Vastuullisen tutkijan on tarkistettava koodi, tulkinnat ja lähteet. Erityisesti on tarkistettava kirjallisuuskatsauksen kuvaukset alkuperäisistä artikkeleista, koska infolaatikon 2 mukaan tarkistamattomat lähteet voivat olla HTK-loukkaus.
- Ilmoittaminen (infolaatikko 1). Tekoäly vaikutti olennaisesti tutkimusasetelmaan, analyysiin ja tekstiin, joten sen käyttö on ilmoitettava (liite C). Julkaisussa ilmoitus kuuluisi menetelmäosioon.
- Aineistojen käyttöehdot (3.1, 4.1). Suositus edellyttää käyttöehtojen huomioimista. EVS-aineistoa ei käytetty, koska GESISin ehdot kieltävät sen käsittelyn tekoälyllä. ESS:n (CC BY-NC-SA 4.0) ja GSS:n ehdot eivät rajoita tekoälyn käyttöä. WVS-aineistoa ei tässä käytetty.
- Lähteiden käyttöoikeudet. Sortheixin ym. (2026) artikkelin kustantaja (APA) on varannut oikeudet tekstinlouhintaan ja tekoälykoulutukseen. Tekoäly luki vain julkisen tiivistelmän, eikä artikkelin kokotekstiä syötetty kielimallille. Tutkijan on luettava koko artikkeli ennen kuin paperissa esitettyjä vertailuja sen tuloksiin voi pitää luotettavina.
- Tietosuoja. Aineistot ovat anonymisoituja avoimia kyselyaineistoja. Tekoälylle välittyi vain koosteita. Uudelleentunnistamisen riski (infolaatikko 3) on pieni, mutta maa × ikä × sukupuoli -soluja ei pidä raportoida hyvin pienillä otoksilla.
- Vinoumat ja selitettävyys (infolaatikko 3). Kielimalli voi painottaa julkisessa keskustelussa näkyviä tulkintoja, kuten tässä vastareaktiokertomusta. Vastalääkkeenä hypoteesit kirjoitettiin ennen tuloksia ja raportoitiin myös hylätty H2.
- Oikeasuhtaisuus ja ympäristö (4.1). Analyysit ovat kevyitä, ja tekoäly nopeutti lähinnä koodausta ja kirjoittamista. Suurin riski ei ole energiankulutus vaan näennäisen valmiin tekstin houkutus ohittaa tutkijan oma arviointi.
- Eettinen ennakkoarviointi (4.2). Ei tarvita: tutkimus käyttää anonymisoituja avoimia aineistoja eikä kohdistu tutkittaviin suoraan.

Erkanevatko nuoret miehet ja naiset?

Nuorten naisten ja miesten ero vasemmisto–oikeisto-asteikolla on kasvanut Euroopassa. Muutos johtuu kuitenkin pääosin nuorista naisista, jotka ovat siirtyneet vasemmalle. Nuoret miehet eivät ole siirtyneet oikealle, eivätkä nuorten arvoprofiilit erkane. Luonnos perustuu European Social Surveyn kierroksiin 2002–2024 ja General Social Surveyhin.